

ADAM BALICKI

UMOWY CYWILNOPRAWNE W SZKOLE ZARYS PROBLEMATYKI

1. UWAGI OGÓLNE

Umowa stanowi najważniejszą postać czynności prawnych. Jest ona podstawowym elementem regulującym obrót dóbr, usług i pieniądza. Umowa dochodzi do skutku poprzez zgodne oświadczenie woli zawierających ją stron. Umowy znajdują szerokie zastosowanie w sferach stosunków społecznych¹. Reguły dotyczące zawierania umów zawarte zostały w art. 66-72¹ Kodeksu cywilnego². Podstawowe znaczenie dla wykładni umów znajduje art. 65 Kc, zgodnie z którym oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje, a w umowach należy przede wszystkim badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, a nie opierać się na jej dosłownym brzmieniu. Kryterium zasad współżycia społecznego oznacza potrzebę tłumaczenia oświadczeń woli tak, aby były one zgodne z zachowaniem zasad etycznych i moralnych przestrzeganych w społeczeństwie. Jako zgodny zamiar stron należy rozumieć wspólny konsensus istotny dla danego typu czynności prawnej wynikającej z samej umowy bądź poza nią. Cel umowy stanowi natomiast cel gospodarczy lub inny, który strony chciały osiągnąć przez zawarcie umowy³. Zgodnie z art. 56 Kc, czynność

Dr ADAM BALICKI – adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego WZNPiE KUL w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski.

¹ Z. R a d w a ń s k i, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2007, s. 290-291.

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

³ S. R u d n i c k i, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*,

prawna, a więc również zawarcie umowy, wywołuje skutki nie tylko w niej wyrażone, ale również te, które wynikają z ustawy, zasad współżycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów.

Strony zawierając umowę mogą skorzystać z umowy, której *essentialia negotii* są objęte przepisami ustawy. Pozwala to na odwołanie się do wspomnianych przepisów przy ocenie konkretnych stosunków zobowiązaniowych, które dotyczą tak ujętych interesów stron. Są to tak zwane umowy nazwane⁴. Strony mogą również zawrzeć umowę, której treść nie jest określona przez żadną z postaci wspomnianych wcześniej umów. Taką umowę określa się mianem umowy nienazwanej. Podstawę zawierania takich umów stanowi art. 353¹ Kc, zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według własnego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Przepis tego artykułu wprowadza zasadę swobody umów. Jak zauważył Tadeusz Wiśniewski, ze wspomnianego artykułu, w powiązaniu z pozostałymi przepisami kodeksu cywilnego można wyprowadzić wniosek, że zasada swobody umów wiąże się z czterema zasadniczymi cechami:

- swobody zawarcia lub niezawarcia umowy
- możliwości wyboru kontrahenta
- dowolności kształtowania treści umowy (jednak z pewnymi ograniczeniami)
- swobody wyboru przez strony formy umowy⁵.

Doktryna prawa cywilnego wyróżnia również tak zwane umowy mieszane. Są to takie umowy, których elementy obejmują treść umów nazwanych, mogą również obejmować elementy treści umów nienazwanych. Poza wspomnianą kategorią można jeszcze wyróżnić umowy, których treść będzie zawierała w sobie element całkowitej nowości względem umów nazwanych. Przykładem może być umowa *know-how*⁶.

Jak można zauważyć, polski ustawodawca przewidział dość szeroki zakres możliwości ułożenia stosunku obligacyjnego przez jego strony. Wskazane ograniczenia mają na celu przede wszystkim zgodność działania stron z za-

---

Warszawa 2007, s. 292-294.

⁴ W. C z a c h ó r s k i, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2002, s. 132.

⁵ T. W i ś n i e w s k i, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. I, red. G. Bieniek, Warszawa 2007, s. 19.

⁶ C z a c h ó r s k i, *Zobowiązania*, s. 133. Szerzej na temat tej umowy zob. B. G a w - l i k, *Umowa know-how. Zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa, Kraków 1974.

sadami współzycia społecznego, ale także ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa cywilnego.

2. PODMIOTY UPOWAŻNIONE DO ZAWIERANIA UMÓW W IMIENIU SZKOŁY

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty⁷ szkoła lub placówka może być publiczna lub prywatna. Może być zakładana i prowadzone przez jednostkę samorządu terytorialnego, inną osobę prawną lub osobę fizyczną. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły i placówki publiczne. Ustawa daje również możliwość zakładania i prowadzenia szkół przez ministrów właściwych do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska oraz sprawiedliwości. Podstawowym organem prowadzącym szkoły są przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego. Przejmowanie odpowiedzialności za oświatę na swoim terenie przez jednostki samorządu terytorialnego było związane z reformą samorządową w Polsce; proces ten zakończył się w 1999 roku. Zgodnie z art. 5 ust. 7 przywołanej ustawy, organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do jego zadań w szczególności należy:

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki
- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie
- zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej placówki
- wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

W kontekście rozpatrywanego zagadnienia należy zauważyć, że aby stać się stroną stosunku obligacyjnego, a więc mieć możliwość zawarcia umowy cywilnoprawnej, należy posiadać osobowość prawną. Zgodnie z art. 33 Kc

---

⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne taką osobowość przyznają. Same szkoły takiej osobowości nie posiadają. Więc, aby móc brać udział w obrocie cywilnoprawnym, a tym samym móc zawierać różnego rodzaju umowy, organem prowadzącym szkołę musi być jednostka mająca osobowość prawną. Warunek posiadania osobowości prawnej zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego mają w szczególności:

- jednostki samorządu terytorialnego
- stowarzyszenia z wyjątkiem stowarzyszeń zwykłych
- fundacje
- spółki prawa handlowego⁸.

Przepisy prawa cywilnego wyróżniają również postać tak zwanej ułomnej osoby prawnej. Zgodnie z art. 33¹ Kc są to jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym jednak ustawa przyznaje zdolność do czynności prawnych. Tego typu jednostki, a także spółki cywilne, nie mogą być organami prowadzącymi szkołę⁹. Z takiej konstrukcji prawnej wynika również fakt, że mienie szkolne w rozumieniu prawa cywilnego przysługuje organowi prowadzącemu. Jak wynika z powyższych uwag, organ prowadzący jest uprawniony do zawierania umów cywilnoprawnych w imieniu szkoły.

Szkołą kieruje dyrektor, któremu stanowisko to powierza w drodze konkursu organ prowadzący. Nie ma obowiązku przeprowadzania konkursu w szkołach i placówkach publicznych, prowadzonych przez osoby fizyczne. Dyrektor szkoły jest organem o bardzo szerokich kompetencjach¹⁰. Jego kompetencje w szczególności zostały wskazane w art. 39 ustawy o systemie oświaty. Tak więc dyrektor szkoły:

- kieruje działalnością szkoły lub placówki oraz reprezentuje ją na zewnątrz
- sprawuje nadzór pedagogiczny, chyba, że nie jest on nauczycielem
- sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne
- realizuje uchwały rady szkoły lub placówki oraz rady pedagogicznej, podjęte w ramach kompetencji stanowiących
- dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły zaopiniowanym przez radę szkoły lub placówki i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie, a także może organizować administracyjną i gospodarczą obsługę szkoły lub placówki

---

⁸ M. P i l i c h, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 49.

⁹ Tamże, s. 49-50.

¹⁰ D. K u r z y n a - C h m i e l, *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Warszawa 2009, s. 130.

- współdziała ze szkołami wyższymi oraz zakładami kształcenia nauczycieli
- odpowiada za właściwą organizację i przebieg sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych
- stwarza warunki do działania w szkole lub placówce różnego rodzaju organizacji wychowawczych, dydaktycznych i charytatywnych
- może podjąć decyzję o skreśleniu ucznia ze szkoły w sytuacjach wskazanych w statucie szkoły.

Ponadto dyrektor szkoły jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole lub placówce nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami. W tym zakresie dyrektor w szczególności decyduje w sprawach:

- zatrudniania i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły
- przyznawania nagród oraz wymierzania kar porządkowych nauczycielom i innym pracownikom szkoły
- występowania z wnioskiem, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły lub placówki, w sprawach odznaczeń, nagród i innych wyróżnień dla nauczycieli oraz pozostałych pracowników szkoły.

Z przepisów przytoczonej ustawy nie wynika możliwość zawierania przez dyrektora szkoły lub placówki prawa do zawierania w jej imieniu umów cywilnoprawnych, w tym również umowy o dzieło. Jak zostało to już wspomniane wcześniej, szkoła nie ma osobowości cywilnoprawnej. Taką możliwość ma jedynie organ prowadzący. Jednakże ze względów praktycznych organ prowadzący powinien udzielić dyrektorowi szkoły pełnomocnictwa do zawierania w imieniu placówki tego typu umów. Z punktu widzenia właściwego stosowania przepisów prawa należy wymagać, aby organ prowadzący wydał dyrektorowi szkoły odpowiednie upoważnienie w tym zakresie¹¹. W przypadku umów o dzieło ma to duże uzasadnienie, gdyż charakter tej umowy będzie obejmował czynności lepiej pasujące do zadań dyrektora szkoły w jego bieżącej działalności. Dyrektor szkoły może natomiast w sposób swobodny dokonywać wszelkich czynności z zakresu prawa pracy¹².

Trochę inaczej wygląda sytuacja przy dokonywaniu działań inwestycyjnych, np. remontów. Obciążenie finansowe taką inwestycją uzasadnia ingerencję organu prowadzącego.

---

¹¹ P i l i c h, *Ustawa...*, s. 425-426.

¹² Zgodnie z art. 3 Ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.) – pracodawcą jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudnia ona pracowników.

3. MOŻLIWOŚĆ ZAWIERANIA UMÓW CYWILNOPRAWNYCH W STOSUNKU ZATRUDNIENIA

Jak zostało już wspomniane, podmiotem zatrudniającym pracowników szkoły jest jej dyrektor. Najliczniejszą grupą pracowników szkoły są nauczyciele. W szkołach publicznych warunki zatrudnienia nauczycieli określa ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela¹³. Pełni ona rolę pragmatyki zawodowej. W szkołach niepublicznych nauczyciele zatrudniani są na zasadzie przepisów Kodeksu pracy. Obok nauczycieli w szkole zatrudnieni są zwykle pracownicy administracji i obsługi. Podstawą ich zatrudnienia jest również umowa o pracę, regulowana przepisami Kodeksu pracy.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 Karty Nauczyciela stosunek pracy z nauczycielem nawiązuje się na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Przepisy Karty Nauczyciela wprowadziły cztery stopnie awansu zawodowego nauczyciela: stażysta, kontraktowy, mianowany i dyplomowany. Ponadto przewidziany jest również tytuł honorowy profesora oświaty. Określony stopień awansu zawodowego nauczyciela ma znaczenie przy podstawie jego zatrudnienia. Z nauczycielem stażystą umowa zawierana jest na okres jednego roku szkolnego¹⁴. Natomiast, zgodnie z art. 10 ust. 4 Karty Nauczyciela stosunek pracy z nauczycielem kontraktowym nawiązuje się na podstawie umowy o pracę zawieranej na czas nieokreślony, chyba że nie istnieją ku temu warunki wskazane w ustępie 7 przytoczonego artykułu Karty Nauczyciela. Zalicza się do nich: warunki organizacyjne w szkole, zastępstwo za innego nauczyciela. W takiej sytuacji podstawą zatrudnienia staje się umowa o pracę na czas określony. Z nauczycielem mianowanym i dyplomowanym stosunek pracy nawiązuje się na podstawie mianowania. Dzieje się to w sytuacji, gdy nauczyciel:

- posiada obywatelstwo polskie, z tym, że wymóg ten nie dotyczy obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym

- ma pełną zdolność do czynności prawnych i korzysta z praw publicznych

---

¹³ Tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., Nr 97, poz. 674 z późn. zm.

¹⁴ Zgodnie z art. 64 ustawy o systemie oświaty rok szkolny rozpoczyna się 1 września, a kończy 31 sierpnia roku następnego.

- nie toczy się przeciwko niemu postępowania karne, dyscyplinarne, lub postępowanie o ubezwłasnowolnienie
- nie był karany za przestępstwo popełnione umyślnie
- posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela
- istnieją warunki do zatrudnienia nauczyciela w szkole w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony.

Artykuł 10 Karty Nauczyciela jest kluczowym przepisem tej ustawy, regulującym podstawy nawiązania z nauczycielem stosunku pracy¹⁵. Korzystniejsza dla nauczyciela jest forma zatrudnienia na podstawie mianowania. Zatrudnienie na tej podstawie ma przede wszystkim gwarantować szczególną stabilizację zatrudnienia¹⁶.

Jak można zauważyć, przepisy Karty Nauczyciela nie dopuszczają możliwości zatrudnienia nauczyciela w szkole publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej.

W stosunku do nauczycieli zatrudnionych w szkołach niepublicznych przepisy Karty Nauczyciela będą miały ograniczone zastosowanie. Podstawą ich zatrudnienia, niezależnie od stopnia awansu zawodowego, będzie umowa o pracę na czas określony lub nieokreślony. W tym wypadku o możliwości zawarcia z nauczycielem umowy o dzieło będzie decydował charakter jego pracy. Należy podkreślić, że nie każda praca może być wykonywana na podstawie umowy cywilnoprawnej. Nie jest dopuszczalne stosowanie tych umów w sposób zamienny. Stosunek pracy został zdefiniowany w art. 22 Kodeksu pracy, zgodnie z przytoczonym przepisem, przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę. Jak zauważyła T. Liszcz, stosunek pracy w ujęciu polskiego prawa pracy ma wiele cech specyficznych, które odróżniają go od zobowiązaniowego stosunku pracy, wynikającego z umów cywilnoprawnych. Autorka pisze, że:

- przedmiotem zobowiązania pracownika jest osobiste świadczenie pracy a nie określony rezultat, a więc jest to umowa starannego działania

---

¹⁵ M. S z y m a ń s k a, [w:] *Ustawa Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 128.

¹⁶ A. D u b o w i k, *Wzmożona trwałość stosunku pracy z mianowania*, „Praca i zabezpieczenia społeczne” 9(2007), s. 18; J. S t e l i n a, *Charakter prawny stosunku pracy z mianowania*, Gdańsk 2005, s. 161.

- pracownik jest podporządkowany podmiotowi zatrudniającemu, co do zadań, które ma wykonać w ramach stosunku pracy
- praca wykonywana jest przy użyciu narzędzi i materiałów należących do pracodawcy
- rezultat pracy jest zawłaszczany przez pracodawcę
- pracodawca ponosi ryzyko gospodarcze i socjalne
- stosunek pracy jest zobowiązaniem trwałym, koniecznym, odpłatnym, o ściśle osobistym charakterze świadczenia pracownika¹⁷.

Jak można odczytać z przytoczonej regulacji, to specyfika pracy nauczyciela wymaga zatrudnienia go na podstawie umowy o pracę. Zatrudnienie na podstawie umowy o dzieło, jak też innej umowy cywilnoprawnej (np. zlecenia), nie może mieć cech umowy o pracę. Sytuacja taka rodziłaby odpowiedzialność podmiotu zatrudniającego na podstawie art. 281 pkt 1 Kodeksu pracy.

Podobne uwagi dotyczą pracowników administracji i obsługi szkoły. Zgodnie z art. 5d ustawy o systemie oświaty status prawny tych pracowników w szkołach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego określają przepisy o pracownikach samorządowych¹⁸. Pracownicy niepedagogiczni w szkole w zasadzie powinni być zatrudniani na podstawie umowy o pracę.

Jak wynika z powyższych uwag, rodzaj pracy wykonywanej przez nauczyciela jest charakterystyczny dla stosunku pracy, a więc nie jest możliwe zatrudnienie nauczyciela jedynie na podstawie umowy cywilnoprawnej. Dotyczy to również innych pracowników szkoły. Ponadto w stosunku do nauczycieli zatrudnionych w szkołach publicznych zastosowanie mają przepisy Karty Nauczyciela, które jednoznacznie wskazują, że nauczyciel zatrudniany jest na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Natomiast dopuszczalne będzie zawarcie umowy o dzieło (jak również innej umowy cywilnoprawnej) z nauczycielem i innym pracownikiem szkoły obok umowy o pracę lub mianowania. Przedmiotem jej będzie dodatkowe zadanie. W przypadku umowy o dzieło będzie to umowa na wykonanie określonego zadania. Musi więc być wskazany określony rodzaj dzieła. Umowa taka może dotyczyć: opracowania autorskiego programu nauczania, zorganizowania obchodów rocznicy powstania szkoły, archiwizacji szkoły, napisania projektu o pozyskanie funduszy unijnych, przeprowadzenia szkolenia dla innych nauczycieli szkoły itp. Spe-

---

¹⁷ *Prawo pracy*, Warszawa 2007, s. 100-101.

¹⁸ Ustawa z dnia 22 marca 1990 r., o pracownikach samorządowych (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1593 z późn. zm.).

cyfika pracy szkoły będzie bardziej uzasadniała zawarcie właśnie w tego typu sytuacjach umowy o dzieło, niż umowy zlecenia. Umowa zlecenia uregulowana została w art. 734-751 Kc. Przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie. Jednakże zgodnie z art. 750 Kc, przepisy tytułu o zleceniu stosuje się odpowiednio do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami. Odmienne, niż przy umowie o dzieło do zlecenia, zleceniobiorca powinien wykonać zlecenie osobiście i stosować się do wskazanego przez zleceniodawcę sposobu wykonania zlecenia. W przypadku, gdyby nie otrzymał takich wskazówek, powinien kierować się przedmiotem zobowiązania, obowiązującym prawem i działać z odpowiednią starannością. Osobą trzecią zleceniobiorca może posłużyć się tylko w wyjątkowych sytuacjach¹⁹. Umowa zlecenia obejmuje wykonanie określonej pracy bez konieczności osiągnięcia rezultatu, jest to więc umowa starannego działania, a nie rezultatu. Zleceniodawca nie może wymagać, aby określone w umowie świadczenie było wykonywane w określonym miejscu i czasie. W warunkach szkolnych można zawrzeć taką umowę z nauczycielem na przykład w celu organizacji określonej akcji, przygotowania programu promującego szkołę, czy nadzoru nad dziećmi dowożonymi do szkoły, prowadzenie strony internetowej szkoły.

Jak można zauważyć, w stosunkach zatrudnienia w szkole umowy cywilnoprawne nie mogą być podstawowym instrumentem zatrudniania nauczycieli. Specyfika pracy nauczyciela powoduje, że wyczerpuje ona definicję legalną stosunku pracy, a więc musi on być zatrudniony na podstawie umowy o pracę czy też na podstawie mianowania. Umowy cywilnoprawne natomiast mogą być zawierane z nauczycielami obok wskazanych wcześniej. Będą one obejmowały dodatkowe czynności, niemieszczące się w zakresie obowiązków nauczyciela. Podstawowymi umowami cywilnoprawnymi, zawieranymi w tym zakresie, wydają się: umowa o dzieło i umowa zlecenia. Oczywiście umowy takie mogą być zawierane również z innymi osobami, niż nauczyciele zatrudnieni w szkole. Dopuszczalne więc może być zawarcie umowy cywilnoprawnej na przeprowadzenie jakiegoś rodzaju zajęć specjalistycznych z osobą niebędącą nauczycielem, np. wygłoszenie pogadanki do uczniów klas maturalnych, dotyczącej sytuacji na rynku pracy, prowadzonej przez specjalistę z urzędu pracy, czy też poprowadzenie zajęć przez adwokata dla uczniów uczęszczających do klasy o profilu prawniczym.

---

¹⁹ K. K o ł a k o w s k i, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia...*, s. 387-388.

Kwestią budzącą wątpliwości jest możliwość zawierania umów cywilnoprawnych z osobami prowadzącymi zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze w ramach realizacji projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Artykuł 64 ust. 1 ustawy o systemie oświaty stanowi, że podstawowymi formami działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły są:

- obowiązkowe zajęcia edukacyjne
- dodatkowe zajęcia edukacyjne
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne, organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi
- nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne
- praktyczna nauka zawodu w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 przywołanej ustawy zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla młodzieży mającej trudności w nauce oraz nadobowiązkowe zajęcia lekcyjne mogą być prowadzone z udziałem wolontariuszy. Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji Narodowej, zawarcie umowy cywilnoprawnej z nauczycielem mającym prowadzić dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze jest dopuszczalne. Jednakże należy rozpatrywać tę sytuację w ramach czynności i obowiązków jakie nauczyciel miałby wykonywać. Gdyby wyczerpywały one cechy stosunku pracy, to musiałaby być zawarta z nim umowa o pracę. Jednak jeżeli osoba prowadząca wspomniane zajęcia nie podlegałaby kierownictwu dyrektora szkoły, jego nadzorowi, nie będzie miała obowiązku osobistego prowadzenia zajęć, to wówczas będzie możliwe zawarcie z nią umowy cywilnoprawnej²⁰.

4. ZAWIERANIE UMÓW CYWILNOPRAWNYCH PRZEZ SZKOŁĘ Z PODMIOTAMI ZEWNĘTRZNYMI

Jak zostało już wskazane, dyrektor szkoły, aby móc zawierać w imieniu szkoły umowy cywilnoprawne, musi uzyskać upoważnienie w tym zakresie od organu prowadzącego szkołę. W wypadku uzyskania takiego upoważnienia

---

²⁰ <http://www.men.gov.pl/index.php?option=comcontent&view=article&id=865%3Astano-wisko-ministerstwa-edukacji-narodowej-na-temat-moliwoci-oraz-zasad-zatrudniania-nauczycieli-szko-do-realizacji-projektow-wspofinansowanych-ze-rodkow-europejskiego-funduszu-spoecznego-&catid=87%3Aopinie-i-stanowiska-men&Itemid=106>

dyrektor szkoły będzie mógł zawrzeć każdą umowę cywilnoprawną. Jednakże specyfika pracy szkoły będzie wskazywała, że niektóre typy umów będą szczególnie preferowane. Obok umowy sprzedaży dominować będą umowy zlecenia i umowy o dzieło.

Wobec coraz większego zagrożenia bezpieczeństwa uczniów w polskich szkołach, jak również niebezpieczeństwa wprowadzania na teren szkoły środków odurzających, szkoła może zawrzeć umowę zlecenia z firmą świadczącą usługi ochroniarskie w celu bieżącej ochrony szkoły. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 roku w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego²¹ określa, że dwie obowiązkowe godziny zajęć wychowania fizycznego w ramach tygodniowego wymiaru godzin mogą być realizowane w formie:

- zajęć sportowych
- zajęć rekreacyjno-zdrowotnych
- zajęć tanecznych
- aktywnych form turystyki.

Zajęcia takie powinny uwzględniać potrzeby zdrowotne uczniów, zainteresowania, osiągnięcia sportowe, uwarunkowania lokalne, miejsce zamieszkania uczniów, tradycje sportowe środowiska lub szkoły, a także możliwości kadrowe.

Wspomniane zajęcia mogą być organizowane przez szkołę jako zajęcia lekcyjne, pozalekcyjne lub pozaszkolne. Takie rozwiązanie daje możliwość zawarcia przez szkołę, w porozumieniu z organem prowadzącym i zaopiniowaniu przez radę pedagogiczną, umowy cywilnoprawnej z zewnętrznym podmiotem, który zorganizowałby wspomniane zajęcia w warunkach pozaszkolnych. W tej sytuacji preferowana byłaby umowa zlecenia, gdyż obejmowałaby prowadzenie zajęć wychowania fizycznego w określonej formie. Dyrektor szkoły w ramach wspomnianej umowy mógłby wskazać termin wykonania pracy, a więc przeprowadzenia określonych zajęć wychowania fizycznego, oraz sposoby realizacji. Nie mógłby jednak w ramach tej umowy wyznaczyć konkretnych godzin zajęć. Nie sprawowałby również bieżącego nadzoru. Oczywiście szczegółowe rozwiązania mogłyby stać się przedmiotem treści umowy. W przypadkach szczególnych możliwe jest również zawarcie w takiej sytuacji umowy nienazwanej, jednakże należy wtedy zwrócić uwagę na to, ażeby treść umowy nie wyczerpywała znamion stosunku pracy. Zgodnie

---

²¹ Dz.U. z 2009 r., Nr 136, poz. 1116.

z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2009 roku w sprawie sposobu realizacji edukacji dotyczącej bezpieczeństwa²² w czasie ferii letnich uczniów, którzy ukończyli pierwszą klasę zasadniczej szkoły zawodowej, liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego lub technikum, mogą być organizowane specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe z zakresu edukacji odnośnie do bezpieczeństwa na zasadach określonych w przepisach dotyczących warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej, jak też zasad jego organizowania i nadzorowania²³. Dyrektor szkoły może więc również w tym wypadku posługiwać się umowami cywilnoprawnymi, zlecając organizację takiego obozu dla młodzieży swojej szkoły podmiotowi zewnętrznemu czy też przygotowanie programu obozu, opiekę nad młodzieżą, jej dowóz itp.

Umowy cywilnoprawne mogą być również wykorzystywane przy organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej, jak też organizacji turystyki. Zgodnie z art. 92a ustawy o systemie oświaty – w czasie wolnym od zajęć szkolnych dla uczniów mogą być organizowane kolonie, obozy i inne formy wypoczynku. Organizatorami wypoczynku dzieci i młodzieży mogą być zarówno szkoły i placówki, jak i osoby fizyczne, osoby prawne, a także jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Organizator zobowiązany jest do zapewnienia bezpiecznych warunków wypoczynku oraz właściwej opieki wychowawczej²⁴.

Organizację przez szkoły turystyki i krajoznawstwa reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 8 listopada 2001 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki²⁵. Zgodnie z przytoczoną regulacją, przedszkola, szkoły i placówki mogą organizować dla swoich wychowanków różne formy krajoznawstwa i turystyki. W organizowaniu wspomnianych form działalności wspomniane placówki edukacyjne mogą współdziałać ze stowarzyszeniami i innymi podmiotami, których przedmiotem działalności jest krajoznawstwo i turystyka. Wspomniane formy mogą być organizowane w ramach

---

²² Dz.U. z 2009 r., Nr 139, poz. 1131.

²³ Warunki te zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz.U. z 1997 r., Nr 12, poz. 67).

²⁴ A. K r ó ł, P. K u z i o r, M. Ł y s z c z a r z, *Komentarz do ustawy o systemie oświaty*, Warszawa 2009, s. 539.

²⁵ Dz.U. z 2001 r., Nr 135, poz. 1516.

zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych. Organizowanie turystyki i krajoznawstwa może odbywać się w formach:

- wycieczek przedmiotowych, inicjowanych i realizowanych przez nauczycieli w celu uzupełnienia obowiązującego programu nauczania, w ramach danego przedmiotu lub przedmiotów pokrewnych

- wycieczek krajoznawczo-turystycznych, w których udział nie wymaga od uczestników przygotowania kondycyjnego i umiejętności specjalistycznych

- imprez krajoznawczo-turystycznych, takich jak: biwaki, konkursy i turnieje

- imprez turystyki kwalifikowanej i obozów wędrownych, w których udział wymaga od uczestników przygotowania kondycyjnego i umiejętności specjalistycznych

- imprez wyjazdowych, takich jak: zielone szkoły, szkoły zimowe, szkoły ekologiczne.

Obowiązkiem dyrektora szkoły jest wyznaczenie spośród pracowników pedagogicznych szkoły, mających odpowiednie kwalifikacje, kierownika wycieczki lub imprezy. Jednakże kierownikiem wycieczki może być także inna osoba, wyznaczona przez dyrektora szkoły. Osoba taka musi być pełnoletnia, powinna też mieć ukończony kurs dla kierowników wycieczek szkolnych, być instruktorem harcerskim lub posiadać uprawnienia przewodnika turystycznego, przodownika lub instruktora turystyki kwalifikowanej, albo pilota wycieczek.

Przy organizacji turystyki i krajoznawstwa przez szkołę umowy cywilnoprawne mogą mieć zastosowania w podobnym zakresie, jak przy organizacji wypoczynku. Szczególnie będą one miały zastosowanie przy współdziałaniu szkoły w organizacji wspomnianych imprez z innymi podmiotami w formie zajęć pozaszkolnych. Wtedy przygotowanie imprezy, jak też zapewnienie opieki młodzieży może być zapewnione poprzez zawarcie umów o dzieło lub zlecenia z odpowiednimi podmiotami. W mniejszym stopniu umowy te będą miały zastosowanie przy sprawowaniu opieki lub przygotowaniu imprez przez nauczycieli zatrudnionych w szkole, gdyż wiele z tych działań może być zakwalifikowanych jako wykonywanie ich obowiązków zawodowych. Zgodnie z art. 42 ust. 2 Karty Nauczyciela w ramach czasu pracy nauczyciel jest zobowiązany do realizacji zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, jak też innych zajęć i czynności wynikających ze statutowych zadań szkoły, w tym zajęć opiekuńczych i wychowawczych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów. W takim wypadku nauczyciel czynności związane z organizacją turystyki i krajoznawstwa będzie wykonywał w ra-

mach umowy o pracę lub mianowania. Natomiast umowa cywilnoprawna będzie miała zastosowanie w sytuacji, gdy do pracy lub organizacji wspomnianych form zaangażowane zostaną inne osoby, lub wspomniane czynności będą wykaczały poza obowiązki nauczyciela. W kwestii organizacji wycieczek istotny będzie również wyrok Sądu Najwyższego z 6 października 1953 roku, w którym to Sąd Najwyższy stwierdził, że realizacja ustalonego programu wycieczki jest przedmiotem umowy o dzieło zawieranej w tym zakresie z biurem podróży²⁶.

Jak można zauważyć, umowy cywilnoprawne znajdują zastosowanie w organizacji zajęć szkolnych, pozaszkolnych, wypoczynku, turystyki i krajoznawstwa. Znajdą one zastosowanie przy zawieraniu umów przez szkołę z podmiotami zewnętrznymi. Oczywiście zastosowanie umów cywilnoprawnych w praktyce będzie miało również szerszy charakter. Możliwe jest również zawieranie: umowy najmu, sprzedaży, dostawy itp.

5. PODSUMOWANIE

Umowy cywilnoprawne znajdują dość szerokie zastosowanie w praktyce szkolnej. Podmiotem uprawnionym do zawierania tego rodzaju umów jest organ prowadzący szkołę, jednakże w praktyce szkolnej, najczęściej upoważnienie do zawierania tego typu umów będzie miał dyrektor szkoły. Umowy cywilnoprawne będą miały zastosowanie przede wszystkim przy zawieraniu umów z podmiotami zewnętrznymi, rzadziej przydadzą się w stosunkach pracowniczych. Wynika to ze specyfiki pracy nauczyciela, gdyż cechuje ją stosunek zatrudnienia, a więc wyklucza to możliwość zawarcia umowy cywilnoprawnej. Możliwe jest natomiast zawieranie umów cywilnoprawnych z nauczycielami w celu wykonania przez nich dodatkowych zadań. Wydaje się, że wobec coraz szerszego wkraczania podmiotów zewnętrznych w polskim systemie oświaty, który dopuszcza wprowadzona nowa podstawa programowa²⁷, umowy takie będą miały coraz szersze zastosowanie.

---

²⁶ K. K o ł a k o w s k i, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. II, red. G. Bieniek, Warszawa 2007, s. 170.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17).

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r., Karta Nauczyciela (tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., Nr 97, poz. 674 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 22 marca 1990 r., o pracownikach samorządowych (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1593 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r., w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz.U. z 2009 r., Nr 136, poz. 1131).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz.U. z 2009 r., Nr 136, poz. 1116.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2001 r., Nr 135, poz. 1516.).
- Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r., w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz.U. z 1997 r., Nr 12, poz. 67.).

Opracowania

- B a r a ń s k i A., S z y m a ń s k a M., R o z w a d o w s k a – S k r z e - c z y ń s k a J., Ustawa Karta Nauczyciela. Komentarz, Warszawa 2009.
- D u b o w i k A., Wzmoczona trwałość stosunku pracy z mianowania, „Praca i zabezpieczenia społeczne” 9(2007), 18-26.
- C z a c h ó r s k i W., Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 2002.
- G a w l i k B., Umowa know-how. Zagadnienia konstrukcyjne, Warszawa, Kraków 1974.
- D m o w s k i S., R u d n i c k i S., Komentarz do kodeksu cywilnego. Część ogólna, Warszawa 2007.
- Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. I-II, red. G. Bieniek, Warszawa 2007.

K r ó ł A., K u z i o r P., Ł y s z c z a r z M., Komentarz do ustawy o systemie oświaty, Warszawa 2009.

K u r z y n a - C h m i e l D., Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie, Warszawa 2009.

L i s z c z T., Prawo pracy, Warszawa 2007.

P i l i c h M., Ustawa o systemie oświaty. Komentarz, Warszawa 2008.

R a d w a ń s k i Z., Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2007.

S t e l i n a J., Charakter prawny stosunku pracy z mianowania, Gdańsk 2005.

Strony internetowe

http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=865%3Astanowisko-ministerstwa-edukacji-narodowej-na-temat-moliwoci-oraz-zasad-zatrudniania-nauczycieli-szko-do-realizacji-projektow-wspofinansowanych-ze-rodkow-europejskiego-funduszu-spoecznego-&catid=87%3Aopinie-i-stanowiska-men&Itemid=106

CIVIL LAW CONTRACTS IN SCHOOLS – AN OUTLINE

S u m m a r y

Civil law contracts are widely used in school practice. It is the school running body which is entitled to entering into such contracts, however in most cases of school practice, school principal is also capable of entering into such contracts. Civil law contracts most of all will find application in dealing with external parties. They are less common in employee relations. This is due to the specificity of teacher's job, which is characterised by employment relationship, and this excludes the possibility of entering into a civil law contract. However, it is possible to enter into a civil law contract with a teacher so that they can perform additional tasks. It seems that nowadays when cooperation with external parties is becoming more and more relevant, which is facilitated by the new core curriculum, civil law contracts will have wider application.

Słowa kluczowe: umowa, cywilnoprawna, dyrektor, szkoła.

Key words: contract, civil law, principal, school.